

ipsam aliquid desinit esse, et nihil per ipsam incipit esse, nec aliquid per eam producitur; et hoc modo conceditur istam actionem esse annihilativam. Alio modo, quia nec per ipsam producitur aliquid, nec est dispositio ad productionem nec ad acquisitionem alicujus positivi termini, nec subordinatur alteri actioni productivæ vel acquisitivæ positivi termini; et isto modo negatur dictam actionem esse annihilativam; quia talis actio est dispositio ad hoc quod corpus Christi sit sub speciebus Eucharistiæ, et subordinatur actioni divinæ, qua positivus terminus acquiritur. Et ideo dicta actio non est annihilativa simpliciter, sed secundum quid; immo potest dici acquisitiva dispositive novi et positivi termini. Ponere autem actionem creaturæ primo modo annihilativam, non est inconveniens.

Ad secundum dicitur primo, quod ideo virtus quam ponimus in verbis, est transiens, et non permanens, quia non est nisi ad unum effectum; et ideo, habito tali effectui, cessat. Virtus autem et character ministri est ad plures effectus; et ideo est permanens, et non transiens. Et hanc solutionem dat implicate sanctus Thomas, octava distinctione, q. 2, art. 3, in solutione octavi, ubi sic dicit: « Valde conveniens est quod omne quod est propter aliquid, desinat esse, perfecto eo ad quod erat. Et quia virtus illa non erat ad perfectionem ejus cui dabatur, sed magis ad faciendum conversionem de qua loquimur, cum sit tantum virtus instrumentalis; ideo non est inconveniens, si, statim conversione facta, et verba et virtus verborum desinant esse. » — Ille ille. — Item, in solutione noni, sic dicit: « Quando aliquod opus perficitur pluribus instrumentis, virtus instrumentalis non est completa in uno, sed completa in utroque; sicut manu et penna scribitur. Et similiter contingit in proposito: quia virtus instrumentalis ad faciendum predictam conversionem, non tantum est in verbo, nec in sacerdote, sed in utroque completa; quia nec sacerdos sine verbo, nec verbum sine sacerdote, conficere potest. Et quia sacerdos similior est agenti principali quam verbum, quia gerit ejus figuram, ideo, simpliciter loquendo, sua virtus instrumentalis est major et dignior; unde et permanet, et ad multos effectus hujusmodi se habet; virtus autem verbi transit, et ad semel tantum est. Sed secundum quid est potior virtus verbi, inquantum effectui propinquior, quasi signum ipsius; sicut etiam penna est propinquior scripturæ, sed manus scribenti. » — Ille ille. — Ex quibus apparet nullitas argumenti, et responsio ad duplicem questionem quam continet.

Cum autem ulterius dicit quod nobilitas instrumenti non attenditur ex aliquo inherente, sed ex nobiliori termino inducto, etc.; — dicitur quod illa copulativa implicat contradictionem: quia, si instrumentum nobile terminum inducit, oportet quod

habeat nobilem virtutem inherentem, vel inexistentem, naturalem, vel supernaturalem, aut violentam, vel hujusmodi. Rursus, cum, secundum arguentem, sacramentum nihil vere et realiter inducat in suscipiente, non potest dici nobile propter quemcumque terminum ab alio agente inductum; licet posset dici nobile signum, non tamen nobile instrumentum. — Similitudo autem de medicina adducta, nihil valet ad propositum; quia illud quod nihil penitus efficit ad expulsionem morbi, nec ad inductionem sanitatis, non potest dici medicina, nec ullo modo instrumentum inductivum sanitatis, ut alias dictum fuit (dist. 1, q. 2, art. 3, § 1, ad 1um).

Ad tertium dicitur quod virtus quæ est in verbis sacramentalibus, non est ejusdem rationis cum characterem qui est in ministro, ut alias dictum est, prima questione primæ distinctionis hujus quarti (art. 3, § 4, I, ad 2um). — Dicitur secundo, quod, posito quod hæc virtus et illa essent unius rationis, tamen ratio in oppositum inducta non valet: quia quando ad aliquem effectum requiruntur duo instrumenta diversarum rationum, quantumcumque virtus unius intendatur, non sufficit ad effectum sine virtute alterius; sicut patet de manu et penna respectu scripture. — Dicitur tertio, quod positio nostra non negat pacta Dei cum sua Ecclesia, nec assistentiam virtutis divinæ cum ministris sacramentorum; sed ponit quod, præter illud pactum, et talem assistentiam, sacramenta et eorum ministri aliquid instrumentaliter operantur ad ultimam rem sacramentorum, non quidem principaliter, sed instrumentaliter et dispositive; et quod non sunt solum causa *sine qua non*, nec solum signa, quæ (z) nihil penitus intrinsecus operantur, sicut ponit Petrus de Palude (dist. 1, q. 1), « absurdum videtur quod Deus non aliter agat in sacramentis ad justificandum, quam diabolus in sortilegiis ad malefaciendum, scilicet ex pactione; herba vel charta ponenda (z) sub lecto vel limine, et nihil penitus agente; aut quod verba sacramentalia nihil plus faciant, nec minister, quam verba incantatoris (γ), aut ipse; sed, sicut illis dictis, ex pactione, demon agit in serpente, trahendo venenum, vel mortificando, vel aliquid hujusmodi, sic esset in proposito. »

Ad quartum dicitur, negando antecedens. Unde sanctus Thomas, vigesimaquarta distinctione hujus, q. 1, art. 2, in solutione secundæ questionculæ, sic dicit: « Circa hoc fuit triplex opinio. Quidam dixerunt quod in solo ordine sacerdotali imprimatur

(a) *quæ*. — Om. Pr.

(z) *herba vel charta ponenda*. — *herbar vel chartæ ponenda* Pr.

(γ) *incantatoris*. — *incantatorum* Pr.

character. Sed hoc non videtur verum : quia actum diaconi nullus potest exercere licite, nisi diaconus; et ita patet quod habet aliquam spiritualem potestatem in dispensatione sacramentorum, quam alii non habent. Et, propter hoc, dixerunt alii, quod in sacris ordinibus imprimitur character, non autem in minoribus. Sed hoc iterum nihil est : quia per quemlibet ordinem aliquis constituitur supra plebem in aliquo gradu potestatis ordinatæ ad sacramentorum dispensationem; unde, cum character sit signum distinctivum ab aliis, oportet quod in omnibus imprimatur character. Cujus etiam signum est, quod perpetuo manent, et nunquam reiterantur. Et hæc est tertia opinio, quæ communior est. » — Hæc ille. — Et cum dicit arguens, quod ad actum diaconi et subdiaconi non oportet ponere qualitatem a qua profluat operatio, etc.; — responsum est supra, ex dictis Petri de Palude (dist. 4, q. 2), in solutione ad quintum Scoti, quod character sacerdotalis, et potestas episcopalis, est principium exercendi operationem hierarchicam simpliciter; character autem aliorum ordinum est principium exercendi operationem ex officio. — Cum autem dicit arguens, quod non subdiaconus aequè bene et faciliter legit Epistolam, etc.; — non valet. Unde sanctus Thomas, ubi supra (dist. 24, q. 1, art. 2, q^{da} 2), in solutione primi, sic dicit : « Quilibet ordo vel habet actum circa ipsum sacramentum, vel ordinatum ad sacramentorum dispensationem : sicut ostiarii habent actum admittendi homines ad divinorum sacramentorum inspectionem; et sic de aliis. Et ideo in omnibus requiritur spiritualis potestas. » — Hæc ille. — Cum autem dicit arguens, quod nulla est dispositio in baptismo respectu gratiæ, etc.; — dictum est alias (dist. 1, q. 1, art. 3, § 3, III, ad 2um), quod, quidquid sit de hoc, tamen congruentius dicitur quod dispositio ad gratiam sit aliquid spirituale, sicut nos ponimus, quam aliquid mere corporale, cujus capax potest esse asinus, puta exterior ablutio. Unde illa positio derisibilis est.

Ad quintum dicitur quod duplex est potentia susceptiva. Nam quedam recipit cum violenta abiectione alicujus actus præexistentis convenientis naturæ; et talis potest dici impotentia. Alia vero recipit sine tali abiectione, sicut diaphanum, et potentiæ cognoscitivæ, sensitivæ et intellectivæ; et tales non dicuntur impotentia. Unde, si hoc argumentum valeret, utique probaret quod nec visus nec intellectus debent dici potentiæ, sed quedam impotentia, quia suscipiunt speciem sui objecti. Unde patet quod in proposito non valet; quia character non est potentia susceptiva primo modo, sed secundo modo.

Ad sextum, negatur assumptum. Si enim talis species imprimeretur in baptismo, tunc adultus non impeditus posset per illam cognoscere animam Christi propria et distincta cognitione; quod non experimur.

Tunc, ad primam probationem negati, dicitur quod divisio ibidem data, est insufficiens : quia induere Christum potest quis non solum modis ibidem recitatis, sed aliter, puta per participationem sacerdotii Christi et ejus spiritualis potestatis, ut supra (x) dictum est. Unde, sicut sæpius dictum fuit, character est talis participatio et configuratio ad Christum. — Item, dico quod prima auctoritas adducta intelligitur (y) de inductione Christi per gratiam et virtutes et imitationem actionis et passionis. Improbatio hujus intellectus non valet : quia Paulus loquitur de suscipiente baptismum, quoad sacramentum et rem sacramenti proximam et remotam, scilicet characterem et gratiam, non autem de fide accedentibus, qui non utrumque recipiunt. Aliter respondet Glossa super eodem loco, dicens : *Induunt homines Christum aliquando usque ad perceptionem sacramenti, aliquando etiam usque ad vitæ sanctificationem. Et illud primum bonis et malis commune est, hoc alterum vero proprium est bonorum.* — Hæc Glossa. — Item, beatus Thomas, 3 p., q. 69, art. 9, in solutione primi, sic dicit : « Baptizari (x) in Christo potest intelligi dupliciter. Uno modo, in Christo, id est, in Christi conformitate; et sic quicumque baptizantur in Christo, conformati ei per fidem et charitatem, Christum induunt per gratiam. Alio modo, dicuntur aliqui baptizari in Christo, inquantum sacramentum Christi accipiunt; et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ. » — Hæc ille. — Patet ergo quod character non est Christi, nec animæ Christi; sed est similitudo potestatis Christi, accipiendo large similitudinem, pro qualicumque participatione vel forma participata, et non pro specie intelligibili, sicut putat arguens.

Ad alias duas auctoritates Pauli, dicitur quod imago Christi non solum potest dici species animæ Christi, verum etiam participatio sacerdotii Christi et suæ spiritualis potestatis, vel conformitas ad gratiam et virtutes et vitam Christi, et finaliter ad gloriam et beatitudinem Christi. Unde illæ auctoritates nullo modo sunt ad propositum, sicut patet inspicienti glossas illarum.

Ad primam auctoritatem Dionysii, dicitur quod ex illa habetur quod character pertinet ad intellectum, ut ostendit sanctus Thomas, præsentī distinctione, q. 1, art. 3, in solutione tertiæ questionis, non autem quod sit species intelligibilis. Unde argumentum peccat per fallaciam consequentis; quia ad intellectum pertinet potentia intellectiva, et species, et habitus, et actus.

(x) Cfr. præsertim ea quæ dicta sunt in præsentī paragr., I, ad 4um, in responsione ad secundam probationem.

(y) intelligitur. — intelligatur Pr.

(γ) Baptizari. — Baptismum Pr.

Ex secunda vero auctoritate Dionysii, concluditur quod per characterem quis configuratur Christo, sicut cera sigillo. Ille tamen configuratio non oportet quod fiat per speciem intelligibilem; sed alio modo fit. Unde similiter peccat hoc argumentum, sicut præcedens.

Ad rationem ultimo inductam, patet, per prædicta, quod peccat per fallaciam consequentis. Immo, si aliquid valet, concludit oppositum illius quod intendit: quia, si character non sit aliud quam expressa species animæ Christi, non apparet rationalis modus distinguendi characteres sacramentales specificè; nisi dicatur quod character sacerdotalis, vel potestas episcopalis, aut papalis, sit expressissima similitudo animæ Christi, non sic de aliis characteribus. Ex hoc autem quot sequuntur inconvenientia, quis non videat! Similiter, sequeretur quod Papa expressius intelligit animam Christi quam aliquis viator, et episcopus quam simplex sacerdos, et sacerdos quam non sacerdos; quod est falsum.

III. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi contra eandem conclusionem, patet responsio per prædicta: quia character baptismi non est potentia activa, sed passiva. Nec valet obiectio de virtute sacramenti: quia illa ordinatur ad agendum, ideo oportet quod sit potentia activa; sed character baptismi non ordinatur ad agendum, nec ad ministrandum, sed solum ad suscipiendum, ut sæpius dictum fuit.

Ad illud quod objicit contra characterem ordinis, quod scilicet non debet esse res permanens, sed transiens, sicut virtus quæ ponitur in verbis, etc.; — dicitur quod hoc nullam habet probabilitatem, quia non est simile hinc inde, ut dictum fuit in solutione secundi argumenti Aureoli.

Ad confirmationem, dicitur quod non baptizatus, quando alium baptizat, non facit aliquid in anima baptizati, nec tanquam agens principale, nec tanquam instrumentale; sed applicat activum suo passivo, scilicet sacramentum homini; et ideo non oportet quod habeat aliquam virtutem supernaturalem permanentem aut transeuntem. Secus est de ministris aliorum sacramentorum. Ideo ulterior consequentia facta non valet. Et de hoc satis dictum est in solutione quinti argumenti Scoti, recitando verba Petri.

Cum autem ulterius vult probare quod in nullo ministro ponenda sit virtus activa, quæ remaneat cum privatione gratiæ; — respondet Petrus de Palude (dist. 4, q. 2), quod « illa ratio non valet. Quia omnis forma quæ est principium operandi quodcumque, sive remotum, sive propinquum, est principium essendi formaliter; cum omne quod agit, agat secundum quod est actu. Sed non convertitur: quia aliquid est principium essendi, quod non est principium operandi immediate, sicut est

forma substantialis; vel nullo modo, sicut quantitas, vel relatio, aut aliquid huiusmodi. Illa ergo forma accidentalis (z), quæ sic est principium essendi, quod non operandi, saltem immediate, congrue ponitur inesse illi subjecto quod est principium essendi, non autem principium operandi immediate, ut sic perfectio et perfectibile sibi invicem correlative. Et, propter hoc, gratia, quæ nullius operationis est principium immediate, congrue est in essentia, et non in potentia. Sed omnis forma quæ est immediate principium agendi, vel patiendi, superaddita essentiæ et potentiæ, congruentius ponitur in potentia, quæ similiter est principium immediatum, quam in essentia, quæ solum est principium remotum. Et quia huiusmodi est character, ideo congrue ponitur in potentia. — Et cum dicitur quod, destructo principio essendi, destruitur principium operandi, — verum est de illo quod fundatur super illud principium. Principium enim operandi meritorie, quod est charitas, fundatur super principium essendi, quod est gratia; unde, destructa gratia, destruitur charitas. Sed principium operandi active vel passive actiones hierarchicas, non est gratia; immo gratia est terminus et finis, quia ad hoc exercentur, ut gratia habeatur. Nec pro tanto dicitur character principium operandi, et gratia principium essendi, quod unum respondeat alteri sicut fundamentum; sed quia, quantumcumque sint disparata, principium essendi et non operandi debet esse in essentia sibi conformi (g), sed principium operandi in potentia. » — Hæc ille. — Sed hæc solutio videtur dubia: quia non videtur quare nec quomodo charitas, quæ est principium operandi, magis fundetur super gratiam, quæ est principium essendi, quam character; cum tam charitas quam character sint in alio subjecto quam gratia, charitas quidem in voluntate, character in intellectu, gratia vero in essentia animæ; et sic gratia neutrum illorum fundat subjective. Nec apparet ex dictis ejus alia fundatio. Non enim gratia fundat characterem eo modo quo absolutum fundat relationem, aut subjectum vel ratio subijciendi fundat accidens. Nisi forte dicatur quod gratia fundat charitatem per modum cause vel effectus prioris naturali prioritate, sicut intellectus voluntatem, ita quod naturaliter prius producit et infunditur gratia quam charitas, licet simul tempore vel duratione, nec charitas est dispositio vel aliquo modo prævia ad gratiam; non sic autem fundat characterem, cum character sit dispositio ad gratiam, non e contra.

Possent etiam aliter dici ad argumentum Durandi quod major argumenti est vera solum et duntaxat quando principium operandi necessariam connexionem habet cum principio essendi, sicut potentia

(z) *accidentalis*. — *actualis* Pr.

(g) *conformi*. — *conformari* Pr.

animæ cum essentia ejus; non autem ubi inter illa principia non est talis necessaria connexio, sicut inter gratiam et fidem et spem. Quod contingit potissime quando principium essendi in aliqua natura, vel vita, non est principium essendi simpliciter, sed principium bene essendi, vel bene se habendi in tali natura. Principium vero operandi ordinatur ad operandum simpliciter, et non ad bene operandum. Sic autem est de gratia respectu characteris, et similiter de gratia respectu virtutum quæ possunt esse informes, cujusmodi sunt fides et spes, ut dictum est. Et multis aliis modis potest dici pro nullitate illius argumenti.

§ 2. — AD ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM
ET TERTIAM CONCLUSIONES

I. Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra secundam et tertiam conclusiones, dicitur, negando minorem; loquendo de dispositione indirecta vel remota. Unde ad hoc argumentum respondet sanctus Thomas, 3 p., q. 63, art. 4, in solutione primi, ubi sic dicit: « Subjectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem ejus ad quod propinque disponit, non autem secundum rationem ejus ad quod disponit remote vel indirecte. Character autem directe quidem et propinque disponit animam ad ea quæ sunt divini cultus exequenda. Et quia hæc idonea non fiunt sine auxilio gratiæ, quia, ut dicitur, Joān. 4 (v. 24), *Eos qui adorant Deum, in spiritu et veritate oportet (x) adorare*, oportet, ex consequenti, quod divina largitas recipientibus characterem gratiam largiatur, per quam digne impleant ea ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subjectum secundum rationem actuum ad divinum cultum pertinentium, quam secundum rationem gratiæ. » — Hæc ille. — Item, prima questione hujus distinctionis, art. 3; q^{da} 1, in solutione primi, sic dicit: « Dispositionem esse in eodem subjecto cum eo ad quod disponit, non est necesse, nisi quando dispositio postea fit perfectio: sicut scientia quæ prius fuit dispositio, postea fit habitus; et ideo scientia dispositio et scientia habitus sunt in eodem subjecto proximo. Non autem hoc oportet quando dispositio et perfectio differunt per essentiam; sed possunt esse in diversis subjectis, et præcipue quando illa diversa habent ordinem ad invicem; sicut operatio sensibilis, est dispositio ad intelligibilem operationem. Et similiter character est dispositio ad gratiam. » — Hæc ille. — Ex quibus apparet quid dicendum ad argumentum. Item: actus liberi arbitrii in adulto est dispositio ad infusionem gratiæ, et similiter displicentia peccati, et dolor sensualitatis, et actus multarum potentiarum animæ; gratia autem, secun-

dum communem doctrinam, ponitur subjective in essentia animæ, quæ ordine nature præcedit omnes potentias; non ergo est inconveniens dispositionem ad aliquam formam inesse subjective subjecto posteriori secundum naturam subjecto formæ ad quam disponit. Item, complexio corporis est dispositio ad animam et ejus potentias, ita quod secundum diversitatem corporum est diversa nobilitas animarum et potentiarum animæ, ut alias, in *Secundo* (dist. 32, q. 1), visum fuit.

Ad secundum patet responsio ex dictis Petri (dist. 4, q. 2) in solutione argumentorum Durandi contra primam conclusionem recitatis. Quia, sicut ibidem dictum est, illud quod est principium essendi supernaturaliter, et non est immediatum principium operandi, debet poni esse subjective in essentia animæ, et non in aliqua potentia. Illud autem quod est immediatum principium operandi, debet inesse potentiæ animæ, et non essentiæ. Et ideo gratia ponitur in essentia animæ, character autem in potentia. — Quod autem objicitur, de habitu supernaturali et naturali, non habet apparentiam; quia habitus non est natus subiecti sicut potentia animæ. De hoc sanctus Thomas, 3 p., q. 63, art. 4, ubi arguit sic, secundo loco: « Potentia animæ non videtur esse subjectum alicujus, nisi habitus vel dispositionis. Sed character non est habitus, nec dispositio, sed magis potentia, cujus subjectum non est nisi essentia animæ. Ergo videtur quod character non sit, sicut in subjecto, in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod essentia animæ est subjectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis animæ procedit. Talis autem potentia non est character, sed est quedam spiritualis potentia ab extrinseco adveniens. Unde sicut essentia, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter vivit; ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Habitus enim et dispositio pertinent ad potentiam animæ, eo quod ordinantur ad actus quorum potentiæ sunt principia. Et, eadem ratione, omne quod ad actum ordinatur, est potentiæ attribuendum. » — Hæc ille.

Ad tertium, negatur antecedens. Et ad probationem illius, dicitur quod perfectio naturalis, cujusmodi (x) sunt potentiæ animæ, prius inest animæ quam potentia vel perfectio supernaturalis; loquendo de prioritare durationis vel nature, non autem de prioritare immediationis: nam æque immediate inest essentiæ animæ gratia sicut intellectus vel voluntas, quæ sunt potentiæ naturales; non autem ita inseparabiliter vel necessario. Et ideo non oportet quod gratia sit subjective in aliquo posteriori ad essentiam animæ, puta in aliqua potentia. Unde ad

(x) oportet. — Om. Pr.

(x) cujusmodi. — cujus Pr.

hoc argumentum (α) solvit sanctus Thomas, *de Veritate*, q. 27, art. 6. Arguit enim sic, tertio loco : « Gratuita præsupponunt naturalia. Sed potentiae sunt naturales proprietates animae, secundum Avicennam. Ergo gratia non est in essentia animae, nisi præsupposita potentia; et sic est immediate in potentia animae sicut in subjecto. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod gratuita præsupponunt naturalia, si proportionaliter utraque accipiantur. Et ideo virtus, quæ est gratuitum operationis principium, præsupponit potentiam, quæ est ejusdem principium naturale; et gratia, quæ est spiritualis esse principium, præsupponit essentiam animae, quæ est principium esse naturalis. » — Hæc ille.

Ad quartum, negatur major, scilicet quod vita spiritualis primo insit animæ ut est conjungibilis Deo ut objecto. Nec hoc dicit Augustinus. Est enim aliqua alia conjunctio prior animæ ad Deum quam per actum secundum vel quodcumque principium actus secundi, scilicet per donum gratiæ, a qua pululant virtutes et habitus. Unde beatus Thomas, *de Veritate*, ubi supra (q. 27, art. 6), arguit sic (arg. 2 Sed contra) : « Primum donum Dei est in eo quod est in nobis prius, et Deo propinquius. Sed gratia est primum donum Dei in nobis : ipsa enim præcedit fidem et charitatem et alia hujusmodi, ut patet per Augustinum, in 2. lib. *de Prædestinatione Sanctorum* (cap. 16) (6). Id autem quod in nobis prius (γ) est, et Deo propinquius, est essentia animæ, a qua fluunt potentiae. Ergo gratia est in essentia sicut in subjecto. — (Arg. 4 Sed contra). Item, causa secundaria per prius recipit influentiam primæ causæ, quam effectus causæ secundariæ. Sed essentia animæ est principium potentiarum; et sic est causa secundaria earum, quarum Deus est causa primaria. Ergo essentia animæ per prius recipit influentiam gratiæ quam potentiae. » — Hæc ille, ibidem, cum multis aliis bene facientibus ad propositum.

Ad quintum dicitur quod intellectus est prior voluntate, non solum prioritate originis aut generationis, sed etiam prioritate perfectionis, vel tanquam continens illam eminenter et virtualiter, ut ostendit sanctus Thomas, 1 p., q. 82, art. 3, per totum, et *de Veritate*, q. 22, art. 11, et multis aliis locis. Tunc ad argumentum in oppositum, dicitur quod actus intellectus, simpliciter et absolute loquendo, non ordinatur essentialiter ad actum voluntatis ut ad finem, sed potius se habet ad illum ut causa ad effectum; et similiter intellectus se habet ad voluntatem ut motor ad mobile. Unde hoc argu-

mentum solvit quasi in forma sanctus Thomas, 1 p., ubi supra (q. 82, art. 3). Arguit enim sic, secundo loco : « Res naturales inveniuntur procedere de imperfectis ad perfecta. Et hoc etiam in potentiis animæ apparet; quoniam proceditur de sensu ad intellectum, qui est nobilior. Sed naturalis processus est de actu intellectus ad actum voluntatis. Ergo voluntas est nobilior et perfectior potentia quam intellectus. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod illud quod est prius generatione et tempore, est imperfectius; quia in uno et eodem potentia præcedit actum tempore, et imperfectio perfectionem. Sed illud quod est prius simpliciter, et secundum naturæ ordinem, est perfectius; sic enim actus est prior potentia. Et hoc modo intellectus est prior voluntate, sicut motivum mobili, et activum passivo; bonum enim intellectum movet voluntatem. » — Hæc ille. — Item, quarta distinctione hujus, q. 1, art. 3, in solutione tertiæ quaestionculæ, sic dicit : « Imago principaliter consistit in potentia cognitiva; quia ex memoria et intelligentia oritur voluntas. Unde tota imago est in parte intellectiva, sicut in radice. Et ideo omne quod attribuitur homini ratione imaginis, principaliter respicit intellectivam partem, et ex consequenti affectivam : quia etiam ex intellectiva parte habet homo quod sit homo; sed ex affectiva quod sit bonus vel malus. Et ideo, quia character respicit imaginem, principaliter est in intellectiva parte. » — Hæc ille. — Item, in solutione secundi, sic dicit : « Assimilatio hominis ad Deum in bonitate, præcipue est per voluntatem. Sed assimilatio in esse et posse, magis est ex parte intellectus; quia ex hoc ipso quod aliquid immateriale esse habet, intellectivum est, et potentiam habet quodammodo infinitam, secundum quod intellectus universalium est, quæ quodammodo sunt infinita virtute. Et ideo, cum conformitas characteris respiciat spiritualem potestatem, magis competit parti intellectivæ quam affectivæ. » — Hæc ille.

Ad sextum dicitur primo, quod sanctus Thomas nullibi dicit characterem esse signum vel fundamentum obligationis animæ ad Deum. Ideo ad objecta contra hoc, non habemus respondere. — Dicitur secundo, quod, dato quod character esset tale quid, tamen, quia non solum est signum, sed etiam principium suscipiendi vel ministrandi actiones hierarchicas, quæ sunt quedam protestationes fidei, ideo potius ponitur in potentia intellectiva quam in voluntativa, quia fides est in intellectu. Unde sanctus Thomas, 3 p., q. 63, art. 4, in solutione tertii, sic dicit : « Character ordinatur ad ea quæ sunt divini cultus; qui quidem est quedam protestatio fidei per exteriora signa. Et ideo oportet quod character sit in cognitiva potentia animæ, in qua est fides. » — Hæc ille. — Item, in præsentī distinctione, q. 1, art. 3, q. 3, in solutione primi, sic dicit : « Gratia non est

(α) dicendum. — Ad. Pr.

(6) Secundus liber *de Prædestinatione Sanctorum* vulgo *de Dono Perseverantiæ* nuncupatur.

(γ) prius. — Om. Pr.

in intellectiva, neque in affectiva, sed in essentia animæ. Tamen magis de propinquo respicit affectivam: quia gratia datur ad bene operandum; qualiter autem aliquis operetur, præcipue ex voluntate dependet. Sed character datur ad exerceandas actiones spirituales aliquas simpliciter; quod autem bene vel male fiat, hoc est per gratiam et habitum virtutum. Et ideo non est similis ratio de characterem et de gratia. » — Hæc ille. — Et ad hoc facit illud quod ipse dicit, 1^a 2^a, q. 56, art. 3: quod scilicet habitus qui sunt in intellectu, inquantum huiusmodi, præstant facultatem agendi, non autem bene vel male agendi, nisi in ordine ad voluntatem; sed habitus qui sunt in voluntate, non solum præstant facultatem agendi simpliciter, sed etiam bene vel male agendi. Ideo character, quo quis potest bene et male uti, potius debet poni in intellectu quam in voluntate.

II. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi contra eandem conclusionem, respondet Petrus de Palude (dist. 4, q. 2), dicens: « Licet character non faciat subjectum nisi instrumentum agendi vel patiendi respectu sacramentorum, quæ sunt corporalia; non tamen, propter hoc, debet esse character in parte corporea; puta manû que tangit materiam, vel ore quod producit formam. Quia homo est instrumentum Dei animatum, quod per intellectum applicat se ad conferendum sacramentum, vel suscipiendum; ad quod etiam requiritur intentio, quæ est actus intellectus sicut dirigentis. Unde in primo principio directivo huius intentionis et applicationis debet esse character, et non in membris exsequentibus. Sicut etiam potentia medicativa facit medicum cooperatorem instrumentalem nature, per applicationem medicinalium, cum natura sit principale agens sanitatem; nec, propter hoc, ars medicativa ponitur in ore dictante, nec in manu chirurgizante, sed in intellectu dirigente. Et similiter ars edificativa, et huiusmodi. Et simile est in proposito. Ideo, etc. Nec obstat quod talis directio vel intentio non potest esse in parvulo; quia istud accidit sacramento. » — Hæc ille. — Ex quo apparet ad unam partem argumenti, qua arguens vult probare characterem debere poni in parte organica. — Ad aliam vero partem, qua vult probare quod non debet poni in intellectu, respondet Petrus (ibid.), dicens: « Sicut scientia practica et factiva sunt (x) principaliter propter opus operatum, nec tamen sunt in potentia eliciente illud propter quod sunt principaliter, sed in potentia dirigente et operante; sic character est principaliter propter recipere vel conferre sacramentum, cuius collatio vel susceptio immediate elicitur a potentia organica; non tamen, propter hoc, est in ea, quia

ista collatio et susceptio exterior debet regi et dirigi ab interiori actione vel intentione. Et ideo in intellectu, qui est principium regulans et dirigens in dando et suscipiendo sacramenta, debet poni character: ut scilicet intellectus per fidem illustratus dirigat intentionem ad conferendum et suscipiendum sacramentum hoc vel illud; quamvis etiam in infideli sit character, et in non characterizato fides, sicut in catechumeno. Et ideo non est sic intelligendum quod character eliciat intentionem, nec dirigat, cum æqualiter non characterizatus intendat, et characterizatus non intendat; sed quia intentio per characterem habet virtutem, quam aliter non haberet. Et ideo dicendum quod character est propter utramque operationem (z), scilicet elicitam et imperatam: non quidem ut eliciat elicitam, vel dirigat, nec ut imperet aliam; sed ut directio et imperium habeant (6) effectum. Qui enim sacramenta ministrat, debet intendere quod faciat illud quod facit Ecclesia. Nec ad hoc juvat directe character, sed facit ut intentio habeat effectum: per characterem enim baptismalem intentio recipiendi alia sacramenta facit ipsum vere suscipere ea; et character sacerdotalis facit quod sacerdos confitendo vel absolvendo efficiat quod intendit. » — Hæc Petrus. — Et hæc sufficiunt ad primum Durandi: quia, ut patet ex dictis, minor est falsa; nam character perficit actum intellectus, vel appetitus, dando eidem efficaciam, modo supradicto.

Ad secundum dicitur quod responsio ibidem data, bona est satis, et est secundum mentem Sancti Thomæ, in parte, ut supra (ad primum Scoti) visum est; licet sanctus Thomas non adducat illud exemplum de prudentia et præsentia.

Et ad primam improbationem dictæ responsionis, dicitur quod et prudentia est dispositio congruentia ad susceptionem et executionem potestatis, et similiter contra potestas est dispositio ad sollicite acquirendum prudentiam; licet differenter: quia prima dispositio est quasi causæ efficientis, ad bene operandum; secunda vero, quasi causæ materialis, est dispositio ad suscipiendum. Sicut enim dicit beatus Thomas, *de Virtutibus*, q. 1, art. 1, in solutione noni argumenti: « Dispositio dicitur tribus modis. Uno modo, per quam materia disponitur ad formæ receptionem; sicut calor est dispositio ad formam ignis. Alio modo, per quam aliquod agens disponitur ad agendum; sicut velocitas est dispositio ad cursum. Tertio modo, dicitur ordinatio aliorum ad invicem, etc. » Cum vero arguens dicit quod gratia potius deberet dici dispositio ad characterem, etc., — non valet: quia, sicut potentiis naturalibus intellectu et voluntate nemo bene operatur sine habitu virtutis, nec tamen dicimus quod

(x) sunt. — est Pr.

(z) intellectus. — Ad. Pr.

(6) habeant. — habeat Pr.

habitus sit dispositio ad potentiam naturalem, sed econtra, habens potentias dispositus est ad habitum; sic in proposito. Non tamen necesse est sustinere dictum exemplum per omnia, sed solum quoad hoc quod, sicut habens potentiam dispositus est ad habitum, sic habens characterem dispositus est ad gratiam, quia iam habet quoddam debitum et exigentiam gratiæ, sine qua non potest bene uti characterē illo.

Ad secundam improbationem. dicitur quod sanctus Thomas non divertit a suo proposito, per hoc quod dicit characterem esse in alio subjecto quam gratiam, et tamen sit dispositio ad gratiam: Nam, sicut ipse dicit, 1^a 2^a, q. 74, art. 4, in solutione tertii, « dispositio tripliciter se habet ad id ad quod disponit. Quandoque enim est idem, et in eodem; sicut scientia inchoata dicitur esse dispositio ad perfectam scientiam. Quandoque autem est in eodem, sed non idem; sicut calor est dispositio ad formam ignis. Quandoque vero nec est idem, nec in eodem; sicut in his quæ habent ordinem ad invicem, ut ab uno perveniatur in aliud; sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam, quæ est in intellectu. Et hoc modo peccatum veniale, quod est in sensualitate, potest esse dispositio ad peccatum mortale, quod est in ratione. » — Hæc ille. — Cum autem dicit arguens, quod sanctus Thomas assimilat virtutem instrumentalem quæ est in sacramentis, virtuti instrumentali quæ est in semine, etc.; — dicitur quod non oportet quod similitudo currat per omnia hinc et inde, sed solum quoad hoc quod utraque dicitur esse causa ultimæ formæ dispositive, quia scilicet inducit dispositionem ad formam principalem, sive in eodem subjecto, sive in alio. Et hoc sufficit ad suum propositum.

Ad tertium respondet Petrus (dist. 4, q. 2), dicens quod « ratio illa non valet. Quia institutio humana non est causa rerum naturalium. Unde nihil potest addere vel detrahere nature rerum, propter hoc quod rebus naturalibus nihil acquiritur ex pactione humana, quod sit forma realis, sed solum ordo et relatio rationis. Unde omnia jura incorporalia (α) de quibus jura loquuntur, non sunt nisi entia rationis. Unde quod ego emendo rem fieri dominus, dominium, servitus, obligatio, actio, hereditas et omnia hujusmodi sunt entia rationis. Sed Dei ordinatio et institutio sunt causa rerum. Unde, sicut institutio nature ponit in rebus entitatem nature, sic institutio gratiæ ponit entitatem ad gratiam. — Nec est relatio etiam realis: quia illa non est principium agendi, sicut character confirmationis et ordinis; nec patiendi, sicut character baptismi. — Nec valet si dicatur quod in politicis dominus potest obligare et alienare rem, non dominus autem non potest; et tamen dominus non dif-

fert a non domino, nisi relatione rationis. Quia ibi non est effectus realis, cum in re per translationem conventionalem nulla fiat realis mutatio, et per consequens non requiritur causa realis. Sed consecratio hominum, quæ est sacramentum, et omnis vera sacramenti administratio, habet effectum realem. Ergo ibi oportet esse causam realem, et principium reale. — Item: sicut Papa potest committere cui vult omnem consecrationem sacramentalem quæ non est sacramentum, quia per illam sola relatio rationis acquiritur; sic posset omnem quæ est sacramentum, si per illam similiter non nisi relatio rationis acquireretur. Nunc autem non potest, sed aliquam sic, et aliquam non. — Sed quamvis ista ratio equaliter concludat de omni sacramento, tamen est specialis ratio quod Papa plus potest immutare, circa unum sacramentum quam circa aliud. Et quare vel quomodo possit mutare ministrum confirmationis, vel ordinis, dicitur loco suo. Quare autem potest mutare materiam matrimonii, licet sit impertinens, præter id quod de hoc alibi dicitur, ad præsens potest dici, quod sic Deus res administrat, ut eas proprios motus agere sinat, secundum Augustinum (*de Civitate Dei*, lib. 7, cap. 30). Unde, sicut corpus suum facit realiter esse in sacramentalibus speciebus, quas tamen vult ita subesse agentibus naturalibus sicut prius suberant, et secundum variationem illarum diversimode ibi esse (puta si species corrumpantur, desinit ibi esse; si augentur, incipit in majori loco esse; si quidem condensantur, in minori); sic virtus quam ponit in verbis, est subjective in aere, sicut et verba, quæ sunt quidam sonus. Et quamdiu verba durant, tamdiu durat ibi virtus, hoc est, quamdiu durat prolatio ultimæ syllabæ, in qua significatio completur; postea desinit ibi esse virtus, sicut columba rediit in præjacentem (α) materiam, peracto officio; vel, si verba cessant antequam motus aer perveniat ad rem in qua debet esse effectus, species soni eodem instanti defertur ad illam rem cum qua subjective est virtus in aere, alias esset sine subjecto, cum sonus sit accidens, cujus subjectum est solus aer. Sic et Deus expressionem consensuum accipit pro instrumentis, dimittens tamen ea sub dispositione prælatorum, sicut natura humane politiæ requirit. Propter quod, secundum quod Papa dispensat et irritat, est ibi virtus, vel non est; sicut in speciebus corruptis vel non corruptis est vel non est corpus Christi. » — Hæc ille. — Ex quibus satis patet responsio ad tertium Durandi, ut videtur.

Ad quartum, negatur minor. Nam positio nostra non adducit vias obscuras, ad salvandum efficaciam sacramentorum, sane intelligentibus; nec aliquid quod non contineatur implicite in dictis Christi, vel discipulorum ejus, aut sanctorum Doctorum. Positio

(α) incorporalia. — et corporalia Pr.

(α) præjacentem. — præadjacentem Pr.

vero arguentis et aliorum multa falsa et contraria dictis sanctorum et determinationi Ecclesiae continet, ut post dicitur, suo loco. — Item, dato quod positio contraria sit prima facie facillior, non sequitur quod ideo sit verior: quia multa falsa multis veris sunt probabiliora; secundum Philosophum; sicut opposita articulis fidei sunt probabiliora ipsis articulis.

Ad quintum, negatur minor. Nam Dionysius loquitur ibidem de alio signo, quod vocat *lumen*, ut postea dicitur, præter signa exteriora. Et, quidquid sit de Dionysio, tamen Ecclesia determinavit pro characterem quem ponit opinio sancti Thomae, ut postea dicitur.

§ 3. — AD ARGUMENTA CONTRA QUARTAM
CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra quartam conclusionem, negatur minor. Sancti enim et Ecclesia ponunt istum characterem quem nos ponimus, sicut patet. Nam Augustinus, in *Epistola ad Donatum presbyterum* (et habetur in Decretis, caus. XXIII, q. 4, can. *Displacet*), circa medium, sic dicit: *Vos oves Christi estis, characterem dominicum portatis* (α) *in sacramento, quod accepistis; sed erratis*, etc. Ex quibus Doctores concludunt quod in baptismo imprimitur character. Unde, pro intellectu predictorum, sciendum quod sanctus Thomas, 3^a p., q. 66, art. 1, arguit sic, primo loco: « Videtur, inquit, quod baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit; baptismus autem permanet. Ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius *regeneratio*, et *sigillum*, et *custodia*, et *illuminatio*, ut Damascenus dicit (*de Fid. Ort.*) in 4. lib. (cap. 9). » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod in baptismo id quod est sacramentum et res (β), scilicet character, et id quod est res tantum, scilicet interior justificatio, permanent; sed character permanet indelebiter, justificatio autem permanet, sed amissibiliter. Damascenus ergo baptismum diffinit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod est sacramentum tantum, sed quantum ad id quod est interius. Unde ponit duo pertinentia ad characterem, scilicet *sigillum* et *custodiam*, inquantum ipse character, qui dicitur sigillum, quantum est de se, custodit animam in bono. Duo etiam ponit pertinentia ad ultimam rem sacramenti: scilicet *regenerationem*, quæ ad hoc pertinet, quod per baptismum homo inchoat novam vitam justitiæ; et *illuminationem*, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accipit, secundum illud Habacuc 2 (v. 4): *Justus autem ex*

fide vivit (γ). Baptismus autem est quedam fidei protestatio; unde dicitur *fidei sacramentum*. Et similiter, Dionysius baptismum diffinit per ordinem ad alia sacramenta, dicens, 2. cap. *Eccles. Hierarchy*, quod est *quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacre actionis, ad eorum susceptivam opportunitatem formans nostros animales habitus*; et iterum, in ordine ad cœlestem gloriam, quæ est finis universalis sacramentorum, cum subdit: *Ad supercœlestis quietis anagogem nostrum iter faciens*; et iterum, quantum ad principium spiritualis vite, per hoc quod subditur: *Sacre et divinissime nostræ regenerationis traditio*. » — Hæc ille. — Item, idem Augustinus, secundo libro *Contra Parmenianum*, cap. 13 (et habetur, Caus. I, q. 1, can. *Quod quidam*): *Si forte militis characterem in corpore suo non militans pavidus exhorruerit* (δ), *et ad clementiam imperatoris confugerit, et, impetrata venia, militare jam ceperit, numquid homine liberato atque correcto character, ille repetitur, an non potius agnitus approbatur? An forte minus haberent sacramenta christiana quam corporalis hæc nota, cum videamus nec apostatas carere baptismo, quibus utique per penitentiam redeuntibus non restituitur, et ideo amitti non posse judicatur?* — Hæc ille. — Ubi glossa: *Baptizatus characterem non potest amittere*. — Item, Augustinus, in epistola ad Bonifacium, *de Correctione Donatarum* (γ), cap. 10 (et recitatur, Caus. XXIII, q. 7, can. *Quemadmodum*): *Querimus perditos, ut de inventis gaudere possimus, dicentes* (Luc. 15, v. 32): *« Mortuus erat frater noster, et revixit: perierat, et inventus est. »* Quare ergo me, inquit, non baptizas, ut abluas me a peccatis? Respondeo: *quia non facio injuriam characteri imperatoris, cum errorem corripio desertoris*, etc. — Item, in lib. *de Baptismo* (et habetur, *de Consec.*, dist. 4, can. *Quomodo exaudit* (ε) *Deus*) (ε), sic dicit: *Non malignis, sed bonis filiis dictum est: Si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei, et reliqua. Habere tamen, et dare, et accipere sacramentum baptismi, satis Ecclesie catholice pastoribus elucet, et ovem quæ foris errabat, et*

(α) In Vulgata editione verba Prophetæ sunt: *Justus autem in sua fide vivet*; quæ quidem referuntur, ad Roman., cap. 1, v. 17, hoc modo: *Justus autem ex fide vivit*.

(β) *exhorruerit*. — *exhorruit* Pr.

(γ) *Bonifacium*, *de Correctione Donatarum*. — *Vincetium donatistarum* Pr. — Olim can. *Quemadmodum* citabatur ex epistola ad Vincentium, in qua non habetur; in editione vero romana *Corp. Jur.*, desumitur ex epistola I, ad Bonifacium, in qua revera invenitur.

(δ) *exaudit*. — Om. Pr.

(ε) Canon iste confectus est ex verbis Augustini (*de Baptismo, contra Donatistas*, lib. 5), sed hinc inde collectis, et alio modo dispositis, interdumque in epitomen redactis. Cfr. Edit. Lipsiens. 2ma *Corp. Juris Canonici*, vol. 1, pag. 1878.

(α) *portatis*. — *portastis* Pr.

(β) *tantum*. — Ad. Pr.

dominicum characterem foris accipiebat, venientem ad christianæ unitatis salutem, ab errore corrigi, characterem tamen dominicum in ea cognosci potius quam improbari; quando quidem ipsum characterem multi et lupi et lupis insigunt, qui videntur esse intus, etc. — Ex quibus, et multis aliis dictis Augustini, patet eum sensisse characterem imprimi in baptismo. — Item, quod hæc sit sententia catholica Ecclesie determinatione suffulta, patet, Extra, de Baptismo et ejus effectibus, cap. Majores, ubi sic dicitur: *Item queritur, utrum dormientibus et amentibus sacramenti saltem character in baptizato imprimatur, etc.* Et sequitur, post pauca: *Alii non absurde distinguunt, quod is qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, et, ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum, talis, sicut et is qui fide ad baptismum accedit, characterem suscipit Christianitatis impressum, etc.* Et post sequitur: *Ille vero qui nunquam consensit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti.* Et sequitur post: *Tunc ergo characterem imprimit sacramentalis operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.* — Hæc Alexander III (x). — Ex quibus patet propositum. Et multa alia ex Decretis et Decretalibus possent ad propositum induci, nisi brevitati studeremus.

Cum autem, dicit arguens, quod verba Dionysii non adducuntur ad mentem ejus, — negatur. Nec valet quod dicit arguens, quod signum de quo loquitur Dionysius, non est aliud quam signatio Hierarchæ, et impositio manuum, et descriptio baptizandi; quæ omnia fiebant longe ante baptismum, etc. Hoc siquidem non valet, propter multa: — Tum quia falsum assumitur, quod Dionysius non loquatur nisi de unico signo. Quod manifeste patet. Quia de signo interiori dicit quod est *lumen datum a divina beatitudine*. Ut enim allegat arguens, verba Dionysii sunt ista: *Ita (6) sursum actum, divinam beatitudo ad sui ipsius participationem recipit, et sic de proprio lumine, quasi quodam signo, ipsi tradit (7), divinum faciens, et communicatorem in Deo manentium.* Et ulterius loquitur de signo exteriori dato a Hierarcha, cum dicit: *divinum faciens, et communicatorem in Deo manentium adimpletionis et sanctæ ordinationis; quorum est signum factum, a Hierarcha accedenti data signatio, et sacerdotum salutaris descriptio, etc.* Ubi patet quod istud secundum signum aliud est a primo: quia, secundum verba Dionysii, primum signum est *lumen faciens hominem divinum, et communicatorem adimpletionis*

et ordinationis; quorum signum est signatio Hierarchæ; unde istud secundum signum significat effectum primi. — Tum secundo, quia aliud falsum assumit arguens, scilicet quod Dionysius per tale signum et lumen intelligat aliquid præcedens baptismum; et quod prius loquatur de tali lumine ac signo, quam de actu baptizandi. Hujus enim falsitas manifeste patet. Nam, 2. cap. *Ecclesiasticæ Hierarchiæ*, sub rubrica quæ dicit, *Mysterium illuminationis*, in fine, sic dicit: *Et cum quidam sacerdotum ex descriptione et ipsum et susceptorem (x) prædicaverint, ille quidem a sacerdotibus in aqua agitur, ad Hierarchæ manum, ab ipsis manu actus. Hierarcha vero desuper stans, clamantibus rursum sacerdotibus ad Hierarcham in aqua nomen ejus qui perficitur, ter quidem ipsum baptizat, tribus ejus qui perficitur depositionibus et allevationibus, trinam divinæ beatitudinis superclamans Personam, etc. (6).* Ubi patet quod expresse loquitur de actu baptizandi. In sequenti vero rubrica, quæ dicitur *Contemplatio* (et nigrum incipit sic: *Hoc quidem est sicut in signis, etc.*), post pauca, loquitur de characterem, dicens: *Nos autem ascensionibus sanctis ad eorum quæ sunt principia respicientes, et ista sancte docti, cognoscemus quorum characterum sunt expressiones, et quorum occultorum imagines: nam, sicut in Negotio a de Intelligibilibus et sensibilibus » plane annuntiatum est, quedam quidem sensibilibus facta, sunt intelligibilium imagines, etc. (7).* Ex quo patet quod Dionysius loquitur

(x) susceptorem. — susceptionem Pr.

(6) In textu Dionysii sic legitur: Καὶ τινος ἱερέως ἐκ τῆς ἀπογραφῆς αὐτὸν τε καὶ τὸν ἀναδόχον ἀνακηρύξαντος, ὁ μὲν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἄγεται, πρὸς τὴν τοῦ ἱεράρχου χεῖρα πρὸς αὐτὸν χειραγωγούμενος· ὁ δὲ ἱεράρχης ἤνωθεν ἐστηκώς, ἀναδοχόντων πάλιν ἐπὶ τοῦ ἱεράρχου κατὰ τὸ ὕδωρ τὸ ὄνομα τοῦ τελουμένου τῶν ἱερέων, τρίς μὲν αὐτὸν ὁ ἱεράρχης βαπτίζει, ταῖς τρισὶ τοῦ τελουμένου καταδύσεσι καὶ ἀναδύσεσι τὴν τριστὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβολῆς· Ὑπόσταται. — Quæ verba a Corderio hoc modo transferuntur: *Ac sacerdote quopiam e scriptis tum ipsum tum susceptorem proclamante, initiandus sacerdotum manibus in aquam ducitur ad manum pontificis: qui superne astans, ubi sacerdotes secundum aquas, versus pontificem initiandi nomen proclamant, ter eum immergit, sub ternam istam immersionem atque emersionem tres divinæ beatitudinis Personas invocando.* Cfr. Migne, Patr. grec., tom. 3, pag. 395, 396.

(7) Textus Dionysii: Ἡμεῖς δὲ, ἀναβάσσειν ἱεραὶς ἐπὶ τὰς τῶν τελουμένων ἀρχὰς ἀναβλέψαντες, καὶ ταύτας ἱερεῖς μυθέντες, ἐπιγινώσκοντες τίνων εἰσὶ χαρακτέρων τὰ ἐκτυπώματα, καὶ τίνων ἀφανῶν αἱ εἰκόνες. Ἔστι γὰρ, ὡς ἐν τῇ Περὶ νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν πραγμάτων σαφῶς διηγήρεται, τὰ μὲν αἰσθητῶς ἱερὰ τῶν νοητῶν ἀπεικονίσματα. — Versio Corderii: *Nos autem, cum sacris ascensionibus sacramentorum principia contemplantes, sacro eadem afflatu perceperimus, cognoscemus quorum characterum sint effigies, et quarum rerum occultarum imagines existant. Ut enim in Opere « De intelligibilibus ac sensibilibus » perspicue declaratum est, sensibilia sacramenta, simulacra sunt intelligibilium.* Cfr. ibid. pag. 397, 398.

(x) In edit. Lips. 2^a Corp. Juris Canonici, hæc decretalis attribuitur Innocentio III.

(6) Ita. — In Pr.

(7) tradit. — tradat Pr.

de aliquo caractere intelligibili, designato per signa sensibilia sacramentalia. — Item, post multum et magnum processum, iterum loquitur de illo lumine intelligibili: *Si bonæ, inquit, ordinationis principium est, secundum quod sui ipsorum sunt cognitrices mentes, quæ ad proprium visibile naturæ recurrit, in principio quidem quis ipse est videbit; et hoc sumet ex respectu ad lumen primum, sanctum donum* (z). Item, post multa, subdit verba quæ primo allegat arguens: *Ita* (z) *sursus actum, divina beatitudo, etc.* Ex quo patet quod arguens importune exponit Dionysium; et forte non advertit quod in rubrica primo allegata Dionysius ponit ritum sacramenti, et in alia exponit significationem ritus, sicut manifeste patet legenti ambas rubricas.

Cum autem ulterius dicit arguens, quod auctoritas Damasceni inepte adducitur; — negatur. Nec valet quod dicit, quod nos de duabus sententiis separatis faciamus unam aut continuam. Nam, sicut patet ex præcedentibus et sequentibus illius capituli, in illa auctoritate Damascenus exprimit effectum hujus baptismi. Unde arguens male punctuat dicta Damasceni; et facit verum, ubi non est; et de propositione quæ est de copulato extremo, vult facere copulativam. Unde littera debet sic continuari: *Visibilia enim symbola notæ eorum quæ intelliguntur sunt. Regeneratio namque secundum animam fit. Fides enim filios facere novit, etsi sint creaturæ, per Spiritum, et in pristinam reducere beatitudinem. Igitur peccatorum quidem remissio omnibus similiter per baptismum datur; gratia autem Spiritus, secundum proportionem fidei et purgationis* (γ). *Igitur nunc quidem per baptismum primitias Spiritus Sancti accipimus, et principium alterius vitæ fit nobis, regeneratio, et sigillum, et custodia, et illuminatio.* — Hæc Damascenus (δ). — Ex quibus patet, primo, quod bapti-

smus exterior non est regeneratio, sed signum, et causa, vel principium effectivum intelligibilis regenerationis, quæ fit in anima; et consequenter false exponit Damascenum dicentem quod baptismus est regeneratio. *Secundo*, sequitur quod, secundum Damascenum, baptismus non est sigillum, nec custodia, nec illuminatio; sed est signum et causa prædictorum. *Tertio*, sequitur quod baptismus non est principium alterius vitæ, accipiendo principium pro prima parte rei; sed est principium productivum instrumentale alterius vitæ; et consequenter, totum hoc pertinet (z) ad eandem propositionem de copulato prædicato, scilicet hanc: *Per baptismum primitias Spiritus Sancti accipimus, et principium alterius vitæ fit nobis, etc.*; ut sit sensus, quod baptismus operatur in nobis omnia illa. *Quarto*, sequitur quod, dato quod novus versus inciperet ibi, *et principium alterius vitæ, etc.*, adhuc habemus propositum: quia, cum baptismus non sit essentialiter principium alterius vitæ, nec regeneratio, nec sigillum, oportet quod sit causa prædictorum. Et ideo, in illa oratione secunda, ad hoc quod habeat perfectum sensum, oportet quod intelligatur (z) hoc complexum per baptismum. — Dicitur ulterius, quod in toto nono capitulo Damascenus non loquitur in materia baptismi de signo crucis, nec in decimo capitulo, ubi loquitur de fide; sed in undecimo, quod solum est de cruce. Nec de illo undecimo capitulo (γ) adducimus auctoritatem, sed solum de nono, quod expresse loquitur de sigillo invisibili, quod dicitur character.

Ex quibus patet quod antiqui melius intelligebant Dionysium et Damascenum quam Scotus, et quod expositio antiquorum stat in suo vigore, expositio vero Scoti nulla est.

Ad secundum principate patet responsio per prædicta: quia Augustinus in multis libris et epistolis suis locutus est de caractere baptismi, et quod ex indelebilitate characteris arguit initerabilitatem baptismi. Sed Scotus forte non omnia dicta

(α) Textus Dionysii: 'Αλλ' ἐπειπερ εὐταξίας ἐστὶν ἀρχὴ τὸ Θεῖον ἱερὰς, καὶ ἦν ἐκ τούτων ἐπιγνώμονες οἱ ἱεροὶ νόμοι, ὁ πρὸς τὸ οἰκεῖον τῆς φύσεως ὁρατὸν ἀνατρέχων, ἐν ἀρχῇ μὲν ὅστις ποτὲ ἐστίν, αὐτὸς ὁφείλει, καὶ τοῦτο λήψεται πρῶτον ἐκ τῆς πρὸς τὸ φῶς ἀνανεύσεως ἱερὸν δῶρον. — Versio Corderii: *Sed quoniam divinum Numen sacræ disciplinæ principium existit, qua sanctæ mentes in sui deveniunt cognitionem; quisquis ad insitum naturæ lumen recurrerit, principio quidem quis tandem ipse sit videbit, hocque lucis accessione munus sacrum referet.* Cfr. ibid., pag. 399, 400.

(β) Ita. — In Pr.

(γ) purgationis. — purgatio Pr.

(δ) Textus Damasceni: Τὰ γὰρ ὁρατά, σύμβολα τῶν νοουμένων εἰσὶν ἢ μέντοι ἀναγένησις κατὰ φύσιν γίνεται· πίστις γὰρ νοοθετεῖν οἶδε, καίτοι ὄντας κτίσματα διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγειν μακαριότητα. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀμαρτιῶν ἄφεσις, πᾶσιν ὁμοίως διὰ τοῦ Βαπτίσματος δίδεται ἢ δὲ χάρις τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ τῆς προκαθάρσεως. Νῦν μὲν οὖν διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαμβάνομεν, καὶ ἀρχὴ ἑτέρου βίου γίνεται ἡμῖν ἢ παλιγγενεσία, καὶ σπράγις, καὶ φυλακτήριον, καὶ φωτισμός. — Translatio Billii emendata: *Res enim visibiles,*

earum quæ mente percipiuntur signa sunt. Regeneratio porro in animo perficitur. Fides quippe vim eam habet, ut quamvis in rebus creatis simus, per Spiritum nos in Dei filios adoptet, atque ad pristinam felicitatem velut postliminio revocet. Quamvis autem peccatorum remissio omnibus per aquæ baptismum detur: Spiritus tamen gratia pro fidei ac præviæ purgationis modo conceditur. Et nunc quidem Spiritus Sancti primitias per baptismum accipimus, et regeneratio, alterius nobis vitæ initium, et signaculum, et præsidium, et illuminatio efficitur. — Cfr. Migne, Patr. græc., vol. 91, pag. 1121, 1122. — Versio quam Auctor affert, est illa qua usi sunt Magister Sententiarum, D. Thomas alique subinde theologi, usque ad initium sæculi decimi sexti. Attribuitur Burgundioni, civi Pisano. Cfr. ibid. pag. 781.

(α) pertinet. — pertineat Pr.

(β) intelligatur. — intelligitur Pr.

(γ) Ubi ponitur nono, decimo, undecimo, Pr. ponit primo, secundo, tertio.

Augustini legerat. — Dicitur ulterius, quod Gratianus locutus est de characterē, de *Consec.*, dist. 4, cap. *Quomodo exaudit* (α) *Deus*, ut supra recitatum est (ad primum). Magister autem *Sentent.* loquitur de hoc characterē, sexta distinctione hujus, cap. *De his verò qui baptizantur*, etc., in fine (6); et, dato quod non faceret mentionem, sufficiunt auctoritates aliorum.

Ad tertium principale dicitur; negando minorem, scilicet quod character frustra ponatur.

Et ad primam probationem ejus, dicitur primo, quod character ponendus est tanquam dispositio ad gratiam: non quidem ex parte Dei agentis; sed ex parte susceptivi. Quia, secundum presentem legem, nemini datur gratia, nisi sit ad eam dispositus, aliqua dispositione superaddita essentie et potentiis animæ, se habentē per modum actus primi, vel per modum actus secundi. Parvuli autem non habent secundam dispositionem, cum non habeant actum liberi arbitrii. Ergo restat quod habent primam, quæ dicitur character vel ornatus habitualis. Et de hoc alias plura dicta sunt, prima distinctione hujus.

— Et cum dicit arguens quod anima non habens actu peccatum, est summe disposita ad gratiam; — negandum est. — Cum ulterius dicit, quod sine tali signo Deus possit assistere baptizato, etc.; — dicitur quod Deus non alligavit potentiam suam sacramentis, quin sine illis posset conferre gratiam; et, per consequens, nec characterē. Tamen, secundum ordinationem suæ sapientiæ, aliter instituit, ut hominis sanctificatio per sensibilia fiat. Unde ista ratio, si aliquid valeret, sequeretur quod frustra instituta essent sacramenta, quia sine illis posset Deus conferre gratiam. — Cum autem, in confirmatione, dicitur quod fide baptizatus, licet habeat characterem, non accipit gratiam, nisi poeniteat; — dicitur quod talis accipit gratiam per poenitentiam, tanquam per removens prohibens, sed per characterem, sicut per causam per se disponentem ad gratiam, ut ostendit beatus Thomas, presenti distinctione, q. 3, art. 2, q^a 3, et, 3 p. (q. 69, art. 10), ut post dicitur.

Quantum vero ad alia quæ objicit contra secundum effectum characteris, scilicet quod est signum assimilativum, etc.; — dicitur quod ista ratio multos habet defectus, secundum quod patuit in præmissis. Tum quia character non solum est signum assimilativum, immo est principium activum, vel passivum; et ideo oportet quod sit forma absoluta et inhærens. Tum quia character est signum permanens post receptionem baptismi; ideo non sufficit

dicere quod sit ipsa receptio baptismi transiens in præteritum. Tum quia non est simile de professione religionis humanæ, quæ nullum absolutum causat in proficiente, et de professione christianæ religionis per susceptionem sacramenti, quod est instrumentum Dei animam sanctificantis et gratiam in ea causantis. Tum quia character est signum spirituale; signum vero religionis est sensibile. Tum quia plus efficit divina institutio quam humana ordinatio vel promissio. Tum quia auctoritates Sanctorum sunt in oppositum. Et propter multa alia patet nullitas argumenti.

Quantum autem ad illa quæ arguens objicit de tertio effectu, scilicet quod character est signum configurativum, etc., — patet responsio ex prædictis: scilicet quia character non solum est signum, sed principium activum vel passivum; ideo non potest esse aliquid transiens in præteritum, nec relatio realis aut rationis; sed oportet quod sit aliquid absolutum permanens, sicut character et nota militiæ Principis, ut sepe dictum est.

Quantum ad illa quæ objicit de quarto effectu, scilicet quod est signum rememorativum, etc., — patet solutio ex prædictis. Nam non solum ponitur ut signum rememorativum, sed etiam ut principium activum vel passivum. Tum quia, concesso quod ponatur ut tale signum, ratio in oppositum non valet. Dicitur enim quod tale signum ponitur propter ipsum sacramentum in se, et propter ipsum suscipientem, et propter alios. De hoc sanctus Thomas, presenti distinctione, q. 1, art. 2, q^a 2, in solutione primi, sic dicit: « Character non est signum tantum ut distinctionis nota, sed ut distinctionem causans, sicut et alia sacramentalia signa; et ideo eo indiget ad distinctionem faciendum. » Item, in solutione secundi, sic dicit: « Istud distinctionis signum est, et propter ipsum hominem qui suscipit, qui eo accipit distinctum posse ab aliis; et propter alios homines, qui cum admittunt ad spirituales actiones, ex consignatione sacramentali exteriori interiorem perpendentes; et quoad Deum, qui ejus actionibus spiritualibus efficaciam præbet. » — Hæc ille.

Cum autem dicit arguens, quod charitas non habet aliquod signum rememorativum, etc., — non valet. Unde sanctus Thomas, ibidem, in quarto loco, arguit sic: « Charitas est excellentior virtus quam fides. Sed charitati non ponitur aliquod signum distinguens, nec aliis virtutibus. Ergo nec fidei debet poni. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod fides homini nota est, charitas autem incerta. Nihil enim est alieni certius sua fide, ut Augustinus dicit (13. de *Trinitate*, cap. 1) (α); sed an charitatem habeat,

(α) Verba Augustini sunt: *Fidem ipsam videt quisque in corde suo esse... cum tenet certissima scientia, clamatque conscientia.*

(α) *exaudit.* — Om. Pr.

(6) In sexta distinctione, in paragrapho qui habet titulum, *Quibus liceat baptizare*, Magister loquitur de illis qui ab hæreticis baptizantur, et allatis textibus Bedæ et Augustini, subjungit: « Ex his aperte colligitur quod qui etiam ab hæreticis baptizati sunt, *servato characterē Christi*, rebaptizandi non sunt. »

non est alicui certum. Et ideo distinctio data magis respicit fidem quam charitatem vel alias virtutes. Vel dicendum quod distinctio ista precipue attenditur quantum ad operationes quae sunt in sacramentis, in quibus maxime operatur fides. » — Haec ille. — Item, quinto loco, arguit sic : « Contrarium sufficienter distinguit a contrario. Sed fides est infidelitati contraria. Ergo sufficienter fideles (x) ab infidelibus distinguit; et ita non oportet quod per characterem distinguantur. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod fides sufficienter distinguit fideles ab infidelibus, quantum ad actus fidei, sed non quantum ad actus spirituales qui (y) competunt fidelibus; quia ad hos oportet quod spiritualis potentia addatur. » — Haec ille. — Item, tertio loco, arguit sic : « Homo non configuratur Trinitati nisi per imaginem et similitudinem. Sed prima configuratio est per naturam, et secunda per gratiam. Ergo character nullo modo configurat. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod configuratio ista attenditur ad Deum secundum participationem divinae potestatis, quae non est neque per gratiam virtutum, neque per naturam. » — Haec ille. — Ex quibus patet quale signum est character, et ad quid ponitur, et quomodo potius ponitur ut signum rememorativum sacramenti quam charitatis vel fidei sine sacramento; et similiter, quomodo character ponitur propter ipsum suscipientem, et propter Deum, et propter proximum, aliter tamen et aliter.

Cum autem dicitur quod non debet poni in damnatis aut beatis, propter maiorem confusionem, aut gloriam (y); — dicitur quod hoc falsum est. Primo quidem de beatis : quia, sicut in via debet poni signum spiritualis potestatis, non autem charitatis, ratione jam dicta; ita et in patria remanebit spiritualis potestatis signum acquisitum in via, non autem signum charitatis acquisitum in via, sed alia signa ibidem erunt, scilicet excellentior gloria essentialis. Et proportionaliter dicendum de damnatis : quia major damnatio erit signum casus a maiori charitate, et ita erit ibi signum novum, non in via impressum; secus est de signo sacramenti. De praedictis sanctus Thomas, presenti distinctione, q. 1, art. 3, q^a 4, in solutione secundi, sic dicit : « Per characterem homo consignatur ad hoc (z) quod sit de cœtu fidelium, et particeps hierarchicarum actionum. Ecclesiasticae autem hierarchiae succedit coelestis. Et ideo ad communionem fidelium in Ecclesia triumphanti, et ad participationem coelestis hierarchiae actionum, character in patria perficiet; et sic erit ad alios actus, sicut virtutes et dona. In dam-

natis etiam manet. Sed hoc per accidens est, et praeter intentionem imprimentis characterem, quod recipiens damnetur. Et ita non est ibi ordinatus ad aliquem finem. Tamen Deus, qui nihil inordinatum relinquit, elicit ex hoc aliquod bonum, scilicet quod apparet justior eorum damnatio qui tantum munus neglexerunt. » — Haec ille. — Item, 3 p., q. 63, art. 5, in solutione tertii, sic dicit : « Quamvis post hanc vitam non remaneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character, et in beatis, ad gloriam, et in malis, ad eorum ignominiam; sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, et in his qui vicerunt, ad gloriam, et in his qui sunt victi, ad poenam. » — Haec ille. — Ex quibus apparet soliditas praedictorum.

Ad illud autem quod arguens addit, de sacerdote, etc.; — dicitur quod non est inconveniens quod sacerdos beatus habeat aliquod gaudium accidentale, et excellentiam accidentalem beatitudini; supra omnes beatos non sacerdotes, nec habentes aliquid supereminenter continens characterem sacerdotalem (quod dico propter beatam Virginem, quae, licet non habeat talem characterem, habet tamen aliquid eminentius potestate sacerdotali, episcopali, papali, ut pulcherrime declarat Dominus Albertus in (z) *Mariali*, loquens de gratiis sacramentalibus); sicut etiam predicator, virgo, martyr habent aureolas quas ceteri non habent, licet majoris meriti, ut habet declarari, 49. distinct. hujus.

Quod ulterius addit de Christo, — nihil valet penitus. Quia, licet Christus non habeat characterem, habet tamen aliquid supereminenter continens characterem, ut alias (z) dictum est. Unde sanctus Thomas, 3 p., q. 63, art. 5, sic dicit : « Character sacerdotalis est quaedam participatio sacerdotii Christi in fidelibus ejus, ut scilicet, sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles ejus ei configurentur (y) in hoc quod participant aliquam spirituales (z) potestatem respectu sacramentorum et eorum quae pertinent ad divinum cultum. Et, propter hoc, Christo non competit habere characterem; sed potestas sacerdotii ejus comparatur ad characterem sacerdotum, sicut illud quod est plenum et perfectum, ad aliquam sui participationem, etc. » — Haec ille. — Item, distinctione praesenti, q. 1, art. 3, q^a 5, sic dicit : « Christus nullum characterem habuit : quia ipse habuit potestatem plenitudinis in sacramentis, quasi ea instituens, et eis efficaciam prebens. Unde, sicut poterat inducere effectum sacramenti in aliquo sine sacramento exteriori, ita, ex parte ipsius, ad hoc non requirebatur aliquod sacramentalè interius. »

(x) fideles. — fides Pr.

(y) qui. — quae Pr.

(y) confusionem aut gloriam. — gloriam aut confirmationem Pr.

(z) ad hoc. — Om. Pr.

(x) in. — Om. Pr.

(z) Cfr. dist. 1, q. 1, art. 3, § 3, III, ad 2um.

(y) configurentur. — configurantur Pr.

(z) spirituales. — specialem Pr.

Item, in solutione primi, sic dicit : « Christus fuit sacerdos, quasi sacerdotium instituens; et ejus non est habere characterem, sed illius qui sacramentum aliunde suscipit, ut per characterem principali sacerdoti configuretur. » Item, in solutione secundi, sic dicit : « Aliquid est perfectionis in nobis, quod non esset in Christo; sicut gratia adoptionis. Et similiter est de characterem, quia poneret in eo spiritualem (x) potestatem coarctatam, et ab alio derivatam. » — Hæc ille. — Ex quibus melius intelliguntur prædicta. Item, 3 p., q. 22, art. 1, in solutione primi, sic dicit : « Potestas hierarchica convenit quidem angelis, inquantum et ipsi sunt medii inter Deum et hominem, ut patet per Dionysium, in lib. *Cœl. Hierarch.* (cap. 9); ita quod ipse sacerdos, inquantum est medius inter Deum et populum, angeli nomen habet, secundum illud Malach. 2 (v. 7) : *Angelus Domini exercituum est.* Christus autem major angelis fuit, non solum secundum divinitatem, sed etiam secundum humanitatem, inquantum habuit plenitudinem gratiæ et gloriæ. Unde etiam excellentiori modo hierarchicam seu potestatem sacerdotalem præ angelis habuit; ita etiam quod ipsi angeli fuerunt ministri sacerdotii ejus, secundum illud Matth. 4 (v. 11) : *Accesserunt Angeli, et ministrabant ei, etc.* »

Ad illud vero quod objicitur de beata Maria, et Patribus veteris Testamenti, patet solutio per prædicta. Tum quia nullum inconueniens est dicere quod ipsa non habet omnia gaudia accidentaliter beatitudini, nec omnes characteres, sicut etiam in via non habuit usum omnium gratiarum gratis datarum, ut ostendit sanctus Thomas, 3 p., q. 27, art. 3, in solutione tertii, ubi sic dicit : « Non est dubitandum quin beata Virgo acceperit excellenter donum sapientiæ, et gratiam virtutum, et etiam gratiam prophetiæ, sicut habuit Christus. Non tamen accepit ut haberet usus harum et similium gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundum quod conveniebat conditioni illius. Habuit enim usum sapientiæ in contemplando, secundum illud Lucæ 2 (v. 19) : *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo;* non autem usum sapientiæ quantum ad docendum, eo quod hoc non conveniebat sexui mulierum, secundum illud 1. Timoth. 2 (v. 12) : *Docere autem mulieri non permitto.* Miraculorum autem usus sibi non competebat, dum viveret : quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Christi miraculis; et ideo soli Christo, et discipulis ejus, qui erant bajuli doctrinæ Christi, conveniebat miracula facere. Propter quod etiam de Joanne Baptista dicitur, Joan. 10 (v. 41), quod *signum nullum fecit*, ut scilicet omnes in Christo intenderent. Usus autem prophetiæ habuit, ut patet in cantico quod fecit (Luc. 1, v. 46, etc.) :

(x) spiritualem. — specialem Pr.

Magnificat anima mea Dominum. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod sicut non habuit usum omnium gratiarum in via, nec omnes characteres, nec in gloria oportet quod habeat omnes excellentias accidentales, potissime illas quæ suo sexui non competunt. Tum secundo, quia, ut dictum est, secundum Albertum, ipsa habuit aliquid excellentius illis characteribus in via, et consequenter excellentiora gaudia in patria.

Ad quartum principale, negatur antecedens : quia donum prophetiæ est donum Dei, et tamen datur alicui actualiter peccanti mortaliter; sicut patet de Balaam, cui actualiter peccanti peccato avaritiæ, infidelitatis, et idolatriæ, et odii populi Dei, et aliis multis peccatis, data fuit prophetia, sicut habetur, *Numeror.* 23 et 24. Et potissime non est inconueniens, dona Dei quæ subjective pertinent ad intellectum, dari actualiter peccanti : quia peccatum mortale directe contradicit gratiæ, quæ est in essentia animæ, et charitati, quæ est in affectu subjective; non autem omnia peccata contrariantur fidei, aut characteri, aut prophetiæ, quæ sunt in intellectu. De hoc in suo simili sanctus Thomas, 2^a 2^e, q. 172, art. 4, sic dicit : « Prophetia potest esse sine charitate. Quod apparet ex duobus. Primo quidem, ex actu utriusque : nam prophetia pertinet ad intellectum, ejus actus precedit actum voluntatis, quam perficit charitas; unde et Apostolus, 1. *Corinth.* 13 (v. 2), prophetiam communerat aliis ad intellectum pertinentibus, quæ possunt haberi sine charitate. Secundo, ex fine utriusque, etc. » — Hæc ille. — Sic, in proposito, dico de characterem, quem ponimus subjective in intellectu, quod potest esse sine charitate, immo in actualiter peccante mortaliter. De hoc sanctus Thomas, in presenti distinctione, q. 3, art. 2, in solutione primæ questionis, sic dicit : « Duplex est effectus baptismi. Primus, qui est res et sacramentum, scilicet character. Et quia character non imprimitur ad preparandum hominis voluntatem ut aliquid bene fiat, cum non sit habitus, sed potentia, ut dictum est (ibid., q. 1, art. 1, ad 1^{am}, et art. 3, in corp. art.); ideo hunc effectum baptismi indispositio voluntatis non impedit, dummodo adsit aliqualis voluntas suscipiendi sacramentum. Alius effectus est, qui est res et non sacramentum, scilicet gratia, et ea quæ ad ipsam consequuntur, per quæ voluntas hominis preparatur ut bene velit et bene operetur. Et ideo ad hunc effectum percipiendum non sufficit quælibet voluntas sacramentum percipiendi; sed requiritur talis voluntas, a qua removeatur omnis indispositio contraria gratiæ, quia contraria non se compatiuntur. Unde, remanente contraria dispositione, baptismus ultimum effectum suum habere non potest. » — Hæc ille.

Cum autem dicit arguens, quod opera Dei perfecta sunt, et quemcumque curat, perfecte curat, etc.,

— patet quid dicendum, ex praedictis. Tum quia non omne opus Dei est perfectum perfectione gratiae gratum facientis, nec semper in esse naturae, licet aliquando sit perfectum. Tum quia character non curat, nec directe datur ad bene vel male agendum. Et ideo fictus recipiens characterem, non curatur a Deo secundum totum, nec secundum dimidium, nec recipit dimidiam veniam; immo nullam. Unde argumentum non valet. De hoc sanctus Thomas, 3 p., q. 68, art. 4, in solutione tertii, sic dicit: « Non est, inquit, per impressionem characteris baptismalis aliquis dispositus ad gratiam, quamdiu apparet in eo voluntas peccandi; quia Deus neminem ad virtutem compellit, ut dicit Damascenus (*de Fide Orth.*, lib. 2, cap. 30). » — Haec ille.

Ad quintum principale dicitur, ad primam divisionem ibi factam, quod character est donum Dei, et non est gratia gratum faciens, sed est dispositio habitualis ad illam: non tamen totalis dispositio in adulto, qui potest accedere fictus ad baptismum; est tamen sufficiens dispositio in parvulo, in quo non potest habere locum fictio. — Dicitur secundo, pro alia divisione, quod character est donum Dei; et est utile, quantum est de se, ipsi habenti, quia disponit eum ad receptionem gratiae, et per eum adscribitur cunctis fidelibus, et efficitur particeps hierarchicarum actionum. Quod autem habenti characterem non detur gratia, accidit characteri, ex defectu suscipientis, ponentis obstaculum; quo remoto, character habet suum effectum. Insuper, talis character utilis est aliis, potissime character ordinis, cum sit potestas ministrandi populo sacramenta. Character etiam baptismalis utilis est populo, ad hoc quod sciat quem debet admittere vel repellere a perceptione divinorum, et quia augeat populum Dei numero semper in actu, et merito in potentia proxima. De praedictis sanctus Thomas, 3 p., q. 69, art. 10, sic dicit: « Baptismus est quedam spiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formae, nisi sit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generate perficit suum effectum; sicut simul cum corpus grave generatur, movetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto, statim incipit moveri deorsum. Et similiter, quando aliquis baptizatur, accipit characterem quasi formam, et consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem. Unde oportet quod, ea remota per poenitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum. » — Haec ille. — Item, in solutione secundi, sic dicit: « Fictio non removetur per baptismum, sed per poenitentiam; qua remota, baptismus aufert omnem culpam, et reatum omnium peccatorum praecedentium, et etiam simul existentium cum baptismo. Unde Augustinus (*de Baptismo, contra Donatistas*, lib. 1, cap. 12) dicit: *Solvitur hesternus dies, et quid-*

quid superest solvitur, et ipsa hora momentumque, etc. Et sic ad effectum baptismi consequendum concurrunt baptismus et poenitentia; sed baptismus sicut causa per se agens, poenitentia vero sicut causa per accidens, id est; removens prohibens. » — Haec ille. — Et attende quod baptismus, quoad illud quod est sacramentum tantum et, non res, non est regeneratio formaliter, sed effective; quantum vero ad id quod est res tantum, scilicet gratia, vel res et sacramentum, scilicet character, est regeneratio formaliter et per essentiam.

Ad sextum dicitur quod character non ideo dicitur indelebilis quia Deus illum et subjectum ejus non posset delere conjunctim et separatim, de sua omnipotentia absoluta; sed ideo quia, de potentia Dei ordinata, non potest deleri, quia sic habet ordo divinae sapientiae, quod non deleatur. Cujus rationem assignat sanctus Thomas, presenti distinctione, q. 1, art. 3, in solutione quartae quaestionculae, dicens: « Impressio characteris est per quamdam animae rationalis sanctificationem, prout sanctificatio est deputatio alienius ad aliquod sacrum. Ad hanc autem sanctificationem non magis active operatur anima sanctificanda, quam aqua sanctificanda, vel oleum, vel chrisma, ad sui sanctificationem; nisi quod homo se subijcit huic sanctificationi per consensum, res autem praedictae sine consensu subijciuntur, quia libere arbitrio carent. Et ideo, qualitercumque anima varietur per proprias operationes, nunquam characterem amittit; sicut nec chrisma, vel oleum, aut panis consecratus, nunquam sanctificationem perdunt, qualitercumque transmutentur, dum tamen non corrumpantur. » — Haec ille. — Item, in solutione primi, sic dicit: « Causa indelebitatis characteris est et ex parte subjecti, quod est incorruptibile, et ex parte causae, quae invariabilis est. Gratia autem habet aliquo modo causam, non efficientem, sed disponentem, ex parte subjecti: quia, secundum Augustinum (*de Verbis Apost.*, serm. 15, cap. 11), *qui creavit te sine te, non justificabit te sine te*. Et ideo per indispositionem subjecti gratia amittitur. » — Haec ille. — Item, 3 p., q. 63, art. 5, sic dicit: « Character sacerdotalis est quedam participatio sacerdotii Christi in ejus fidelibus: ut scilicet, sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles ei configurentur (x) in hoc quod participant aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum et eorum quae ad cultum Dei pertinent. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem; sed potestas sacerdotii ejus comparatur ad characterem sacramentorum, sicut illud quod est plenum et perfectum, ad aliquam sui participationem. Sacerdotium autem Christi est aeternum, secundum illud Psalmi (109, v. 4): *Tu es*

(x) configurentur. — configurantur Pr.

sacerdos in aeternum, etc. Et inde est quod omnis sanctificatio quæ fit per sacerdotium ejus, est perpetua, re consecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis : nam ecclesie vel altaris semper manet consecratio, nisi destruantur. Cum ergo anima sit subiectum characteris secundum intellectivam partem, in qua est fides, manifestum est quod sicut intellectus est perpetuus et incorruptibilis, ita character indelebiter manet in anima. » — Hæc ille.

Ad confirmationem, dicitur quod similitudo non valet; quia nec materia nec forma sacramenti est incorruptibilis, sicut anima; nec virtus datur sacramentis ad hoc ad quod character anime, ut ex precedentibus satis patet; et ideo virtus sacramentorum transit, character manet.

Ad septimum dicitur quod, secundum ultima dicta beati Thomæ (x), circumcisio nullo modo effective causabat gratiam, sed solum erat causa *sine qua non*. Secus de sacramentis novæ legis. Et ideo non oportebat quod aliquam dispositionem actua-lem aut habitua-lem imprimeret anime, sed solum corpori. De hoc sanctus Thomas, 3 p., q. 70, art. 4, ut sæpe recitatum fuit (z), sic dicit : « Apostolus dicit, *Romanor. 4* (v. 11), quod *Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum justitiæ fidei*, quia scilicet justitia ex fide erat significata, non ex circumcisione significante. Et quia baptismus operatur in virtute passionis (y) Christi, ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, et copiosiore gratiam confert quam circumcisio, etc. » De hoc plura dicta sunt, dist. 1. Eandem sententiam expressius ponit, 3 p., q. 63, art. 1, in solutione tertii, ubi dicit : « Sacramenta veteris legis non habebant in se spiritualem virtutem ad operandum aliquem spiritualem effectum. Et ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character; sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio, quam Apostolus *signaculum* nominat, *Romanor. 4* (v. 11). » — Hæc ille.

Ad argumentum in oppositum questionis, respondet sanctus Thomas, presenti distinctione, q. 1, art. 1, in solutione primi, dicens : « Character, inquit, non est habitus, nec passio, sed potentia quedam consequens animam, secundum quod est in vita spiritali regenerata; et ideo non oportet quod omnibus insit, vel quod a natura insit. » — Hæc ille.

Et hæc de questione sufficiant. De qua benedictus Deus. Amen.

(x) In *Summa theologica*, q. 70, art. 4, ubi emendat quæ dixerat, 4. *Sentent.*, dist. 1, q. 2, art. 4, q. 3.

(z) Cfr. præsertim, dist. 1, q. 2, concl. 2.

(y) *passionis*. — panis Pr.

DISTINCTIO V. ET VI.

QUÆSTIO I.

UTRUM PARVULI INFIDELIUM SINT INVITIS PARENTIBUS BAPTIZANDI

CIRCA quintam et sextam distinctiones 4. *Sententiarum*, queritur : Utrum parvuli infidelium sint invitis parentibus baptizandi.

Et arguitur quod sic. Nam magis debet homini subveniri contra periculum mortis æternæ, quam contra periculum mortis temporalis. Sed pueri in periculo mortis temporalis esistenti, est subveniendum, etiam si parentes per malitiam contraniterentur. Ergo multo magis est subveniendum pueris infidelium contra periculum mortis æternæ, etiam invitis parentibus.

In oppositum arguitur. Quia in *Decretis*, dist. 45 (can. 5), ex Concilio Toletano, sic dicitur : *De Judæis præcepit sancta synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ.*

In hac questione sunt tres articuli. In primo ponuntur conclusiones. In secundo, objectiones. In tertio, solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES.

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod pueri infidelium filii, nondum habentes usum rationis, non sunt baptizandi, invitis parentibus.

Hanc conclusionem ponit sanctus Thomas, 3 p., q. 68, art. 10, ubi sic dicit : « Pueri infidelium filii, aut habent usum rationis, aut non habent. Si habent, jam, quantum ad ea quæ sunt juris divini vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse; et ideo, propria voluntate, invitis parentibus, possunt baptismum suscipere, sicut et matrimonium contrahere. Et ideo tales licite possunt moneri et induci ad baptismum suscipiendum. Si vero nondum habent usum liberi arbitrii, secundum jus naturale sunt sub cura parentum, quamdiu sibi ipsis providere non possunt. Unde etiam de pueris antiquorum dicitur quod salvabantur in fide parentum. Et ideo contra justitiam